

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 3, Sayı: 6, Mart 2016, s. 174-196

Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ¹

YENİ BİR İHTİLÂCNÂME NÜSHASI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Özet

İnsanoğlu, dünden bugüne gerek kendisiyle gerek çevresiyle ve gerekse içerisinde yaşadığı kozmik âlem ile ilgili bilinmezleri anlayıp keşfetmeye, yarının neleri getirip, neleri götüreceğini önceden öğrenmeye ve böylece kendi kaderine hükmetmeye çalışmıştır. Elbette ki bu yaklaşımda, sınırları tespit edilemeyen esrârengiz âlem ve bu âlemin meçhûllerine karşı duyulan merak ve korku ögesinin payı büyüktür. Bir diğer ifade ile olağan ya da olağanüstü her şekle, her eyleme bir mana verme ve bir anlam yükleme, insanın mekanik döngüsünün doğal bir özelliği olsa gerektir ki insanı dünden bugüne bilinmezi ve esrârengiz olanı keşfetmeye sevk eden de bu olguda saklıdır. Geleceğin merak edilmesindeki bu doğallık, geleceğe gelmeden hükmetme isteğine cevaplar sunma iddiasında olan bir kısım gaybi ilim şubesini doğurmuştur ki çalışmamız bu ilim şubelerinin vücuttaki titremelerden hareketle geleceğe ilişkin hükümlerini içeren bir türü olan “Seğirname” leri, Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü’nde Turc 21 numara ile kayıtlı yazmanın 82-94 yaprakları arasında yer alan ihtilâcnâme metni üzerinden dikkatlere sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Gelecek, fal, kültür, toplum, halk

NEW İHTİLÂCNÂME THE COPY ON EVALUATION

Abstract

Human beings need to explore and understand from yesterday to today known about cosmic worlds that live in the environment must own or with both, what to bring tomorrow, what would lead to advance learning and thus tries to govern their own destiny. Of course, this approach limits can not be determined a mysterious world and share the wonder and horror elements needed against the

¹ Doç.Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü., yzsumbullu@erzurum.edu.tr

unknown in this world is great. With other words, ordinary or extraordinary in every form, to give a meaning to every action and a sense of loading, reserved man that requires Although a natural feature of human mechanical cycle known from past and delivered to discover the mystery in this case. this naturalness in the interest of the future, some unseen, which claims to offer answers to the request to rule before the future has led to the science branch of our work, which is a type that contain provisions relating to the future move of the tremors in the body of the science branch "Seğirnâme"s, the French National Library in Turkish Writing Department Turc 21 located between 82-94 leaves with registered number will be presented to the attention of writing out the text on ihtilâcnâme.

Keywords: future, fortunes, culture, society, public

Ana hatlarıyla batıda palmalogie, Araplarda ilm-i ihtilâç Türk kültüründe ise Seğirname olarak adlandırılan, insan vücudunun bazı nahiye ve azalarında fizikî bir sinir ve adale hareketi olarak görülen seğirmelere toplumca, çok eski çağlardan beri, gelecekteki olayların bir işareti ve hâbercisi manasının yüklendiği ve böylece bunlara hususî bir değer atfedildiği bilinmektedir. (Özegin 1967:4331) Bu hususî değer, seğirmelere ilk etapta başlı başına bir ilim şubesi olma niteliği, sonraki dönemlerde ise edebî tür niteliği kazandırmıştır. Halk yaşayışında ve folklorunda varlığını son zamanlara kadar taşıyabilmiş olan bu türden eserler, seğirname veya ilm-i ihtilâç adlarıyla, değişik boyutlarda, mensur veya manzum olarak kaleme alınmış olmakla da bu çalışmanın genel çerçevesini belirlemiş olmaktadır. Varlığını son zamanlara kadar taşıyabilen ve halk nazarında halen daha oldukça geniş bir ilgi odağı haline gelen seğirname türü üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunan Halil Ersoylu'nun bu türe ilişkin açıklamaları da yukarıda ifade edilenler doğrultusunda dikkate değerdir. "*Bir kimsenin vücudundaki herhangi bir uzuv seğirdiği zaman o kişinin gelecekteki durumuna, işine, sağlığına ve benzeri hususlarına ait tahminler öne sürülebilmüş, buna dayanılarak bazı hükümler verilebilmiştir.*" (Ersoylu 1985:27)

Bedendeki bazı uzuvların oynaması, seğirmesi ve benzeri durumlarına dayanılarak yapılan anlama getirme, yorumlama işine İslâm medeniyetindeki Türk yaşayışında, seğirname veya İlm-i ihtilâç adı verilmiştir. (Ersoylu 1985:27) Umumiyetle tâbir-nâme, fâl-nâme gibi okültizm içerikli kitaplar içerisinde çoğunlukla müellif kayıtlarından yoksun müstakil eserler şeklinde karşımıza çıkan bu türden eserler, aşağıda belirtileceği üzere, firâset ilminin oldukça çeşitli alt dallarından biri olarak nitelendirilmiştir ki ilm-i firâset şu şekilde tanımlanmaktadır. "*Firaset:1 Zihin uyanıklığı 2. Bir ademin çehresinden ve azasının şekli suretinden tabiat ve ahlak isti'dâdını istihrac etmek, ilmi firâset asıl manası bu olup en müste'mel olan birinci manası mecazidir.*" (Şemseddin Sami 1989:979)

Katip Çelebi, Keşfü'z Zunûn'da seğirme ilminin firâset ilmi ile olan ilgisine ve bu ilmin genel mahiyetine şöyle temas etmektedir. "*Bu ilim, firâset ilminin dallarındandır. Mevlâ Ebü'l – Hayr şöyle dedi: "Bu ilim baştan ayağa insanın organlarının seğirmesinin insanda ileride ortaya çıkacak durumları ve şimdiki durumlarını (mallarını) nasıl bildirdiğinden bahseden bir ilimdir, faydası ve amacı açıktır. Ancak anlamının zayıflığı ve tanıklarının kapalılığı sebebiyle güvenilirmez bir ilimdir. Bu ilim hakkında kısa risaleler gördüm, fakat bunlar hastayı iyileştirmez ve susuzu sulamaz. Şeyh Dâvûd el Antâkî tezkiresinde şöyle dedi. "Seğirme organın veya bedeninin istek dışı hareketidir, yapanla ilgili bir sebepten olur, bu buhardır, maddi bir sebepten*

olur, bu buharlaşmış gıdadır, şekille ilgili bir sebepten olur, bu patlamadır, doğanın gücü yettiği zaman ortaya çıkar ve seğirme sırasında vücudun durumu genel ve özel olarak deprem sırasındaki yerin durumu gibidir.” (Katip Çelebi 2008:77)

Mustafa Bin Bali’ye göre ise; insan bedenindeki bir kısım organın – özellikle yüzün ve gözün - seğirmesinden türlü anlamlar çıkarma ilmi olmakla, mensur bir fâlnâme olan seğirname (ihtilâç-nâme) (Devellioğlu 2004: 419) külli kurallar altında olmayıp, yüzdeki ve bedendeki seğirme ve hallerden çıkarılan hükümlerden ibarettir. (Çavuşoğlu 2004: 29) ki genel hatlarıyla vücudun herhangi bir uzvunun istem dışı titremesi olarak tanımlanabilecek olan seğirmek, aşağıda da görüleceği üzere, bu anlamıyla Anadolu’nun pek çok bölgesinde ve Anadolu dışındaki Türk toplumlarında dünden bugüne, anlam kaybına uğramadan varlığını koruyabilmiş bir kavram olarak da karşımızdadır.

“Seğirmek (sergimek, serimek, seyirmek -1, seyirmek Seğirmek; (Çığrı Dinar –Af.; Eğridir ve köyleri –Isp.; Söğüt, Honaz –Dz.; Bozdoğan –Ay.; tokat –Es.; -Çkr.; İskilip –Çr., Merzifon –Ama., Hacılyas, Koyulhisar –Sv., Ahırlı –Ank., Bor – nğ., Ermenek –Kn., Mersin ve köyleri, Mut İç., (Sergimek: (Ağlı, Küre –Ks., -Ecz., Haral –Gaz.) Seyirmek -1):(-İz.,ü Fili, biga –Çkl., Düzce – Bo.,İskilip–Çr.,Ağın–El., Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri,Reyhanlı - Hat., Lüleburgaz,-Krk.,-Kıbrıs” (Derleme Sözlüğü 1993: 3566) “seğirmek(ns) : Hafif kımıldamak, genellikle vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kaslar hafifçe oynamak.” (Türkçe Sözlük 2005: 1722) “seğirmek: Hafif kımıldamak, kıpırdamak, seğirmek” (Tarama Sözlüğü 1989: 3366)“Türkiye Türkçesi: seğirmek; Azerbaycan T: säyirmäk; Başkurt T: taşlanıv, atılv, intılv; Kazak T: tartılv; Kırgız T: közü tartı; Özbek T: seskänmak; Tatar T: tartı, tartışu; Türkmen T: Damak çekmek; Uygur T: kaş tartmak, titrimäk” (Karş. Türk Leh. Söz 1991: 756) “Segrimek: Kıpırdamak; göz kapağı, burun kanadı ihtilâç etmek; veterler oynamak, hafif sıçramak, titremek, az sıçrar gibi olmak.” (Gökyay 2000: 278)

Vücudun muhtelif bölgelerindeki istem dışı kas ve sinir hareketi olarak tanımlanabilecek olan seğirmeler, neden olmaktadır veya bu titreme hali ileride olabilecek olaylara işaret olarak neden değerlendirilmelidir veya değerlendirilmeli midir? Başka deyişle, Seğirnelere itibar edilmeli midir, edilmemeli midir? Bu konuda gerek Keşfü’z Zunûn’da gerek Marifetnâme’de ve gerekse muhtelif seğirnelerde bir kısım müellifin yaklaşımları ilk elden belirleyici olsa gerektir.

Yukarıda değinildiği üzere; Ebü’l- Hayr’a göre seğirme ilminin faydası ve amacı açık olmakla birlikte, bu ilim anlamının zayıflığı ve tanıklarının kapalılığı sebebiyle güvenilirmezdir. Bu alanda pek çok kısa risaleler olsa da bunlar hastayı iyileştirmez ve susuzu sulamaz. Şeyh Dâvûd el Antâkî’ye göre ise seğirme; buhardır, maddi bir sebepten olur ki bu buharlaşmış gıdadır. Ayrıca; seğirme şekille ilgili bir sebepten de olur ki bu sebep patlamadır. Doğanın gücü yettiği zaman ortaya çıkar ve seğirme sırasında vücudun durumu genel ve özel olarak deprem sırasındaki yerin durumu gibidir.(Katip Çelebi 2008: 77) İbrahim Hakkı, Kıyafetnâme’sinin bir bölümünü seğirmek konusuna ayırmıştır. Bu bölümde İbrahim Hakkı, seğirmenin nedenini damarlardaki kan dolaşımının engellenmesine bağlar. Oysa bugün seğirmenin tıptaki bilinen nedeni, İbrahim Hakkı’nın verdiği nedenden başkadır. Tıptaki bilimsel açıklamaya göre seğirme güç durumlar karşısında kalan insanda bir çeşit boşalma olarak görülür. Gene seğirmeye ilgili olarak tıbbın gösterdiği ikinci bir neden de beyinde seğirme görülen yerdeki kasa gelen sinirlerin aşırı derecede uyarılmasıdır. (Mengi 1977: 308)

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

Seğirmelerin sebepleri konusunda Keşfü’z Zunün yazarı da bize bilgi vermektedir. “Calinus şöyle dedi: “ Seğiren organ organların en sağlıklısidir, çünkü eğer güçlü olmasaydı altında buhar yoğunlaşmazdı, nitekim buhar toprakta, sadece dağların sınırlarında toplandı. Şöyle dedi: Bu doğal ilimdeki gözlemin bozukluğundandır, çünkü toplanmanın sebebi gözeneklerin yoğunluğu ve şiddetidir, vücudun güçlülüğü ve zayıflığı değildir, bu sebepten toprağı sağlam olmakla beraber gevşek arazide ortaya çıkmaz ve zayıf organlara maddelerin yayıldığını görmeyiz ve çünkü seğirme aksine az yıkanan ve az masaj yaptıran kimsede gerçekten daha çok olur.” (Katip Çelebi 2008: 77) Seğirme ilmine ilişkin son açılımı Hikmet Ertaylan’dan yapmak istiyoruz. Ertaylan, seğirme hakkında bilgi verirken “Bu ilmi bazıları Zülkarneyn’e bazıları da Danyal’a nisbet ederler. Fakat ne delil-i nakli, ne de delil-i akliye istinâdı vardır derler. Halk arasında şâyi olagelmış bir inanıştır.”(Ertaylan 1951: 3) ifadeleri ile şekillendirerek, Katip Çelebi’ye yaklaşmış gözükmektedir.

Neticede; bu yaklaşımlarda, insanın tabiat karşısındaki aczinin, sonraki dönemlerde daha mantıki bir zemine oturmuş olduğunun gözlemlenebildiği söylenebilir. İnsanoğlunun sebebini bilemediği, anlamlandıramadığı olayları kendince izah etme gayreti dün olduğu gibi bugün de yaşamaya devam etmektedir. Modern insan açısından mantıki bir platformda ve bilim ışığında sebep-sonuç ilişkileri ile ele alınan yağmur, rüzgâr, yıldırım, şimşek, deprem vs bir kısım tabii eylem, ilkel insan açısından, gizemli duruşunu uzunca bir süre devam ettirmiştir. Bahsi geçen tabii hareketliliğe genelde inanç eksenli açıklamalarla yaklaşan ikinci gruba günümüz insanının yaklaşımı ile birleştiren ise her ikisinin de olaylara sebepler dairesinden yaklaşmış olmasıdır. Dini-tasavvufi Türk halk şiirinden, divan edebiyatına, halk hikâyelerinden, deyim ve terimlere, hatta bir kısım inanç, inanma ve pratiğe varıncaya kadar pek çok sahada karşımıza çıkan seğirmeler, türün kültürümüz üzerindeki etkilerini sergilemek bakımından önemlidir. Bu konuda teknil ilk örnek 15. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. 15. yüzyıl dini-tasavvufi tekke edebiyatının en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilen Dede Ömer Ruşeni’nin (öl. 1485) gazellerinden birinin seğirmeleri ve bu seğirmelerin işaret ettiği kehânetler bahsini konu almış olması bu bakımdan gayet dikkat çekicidir. (Tavukçu 2005: 3-10) Seğirmelerin bir fâl aracı olmak adına, gelecekte olacakların hâbercisi olarak kabul edilmesi ve bu doğrultuda bazı hükümlerin verilmesinin yazılı edebiyatımız içerisindeki en önemli örneklerinden birini de Türk Edebiyatı’nın başyapıtlarından ve emsalsiz değerlerinden olan Dede Korkut Hikâyeleri’nde görebiliyoruz. XVI. yüzyılın ortalarında yazıya geçirildiği düşünülen bu hikâyelerin mihverini büyük bir Türk boyu olan Oğuzlar’ın şekillendirmiş olması, bu eseri çok daha eski dönemlerin (V-VI y.y) hatıralarından besleniyor olma gerçeğine götürmektedir. (Gökyay 2000: XXXIII) ki vereceğimiz örneğin ehemmiyeti de buradan kaynaklanır.

Dede Korkud Hikâyeleri’nden “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu”nda, Dirse Han, kırk namerd yiğide inanarak, bir av sırasında oğlunu okla vurur. Bu olayın ardından hanın eşinin, avdan yalnız dönen Dirse Han’a, oğlunun hayatından kaygı duyduğunu belirttiği soylaması esnasında karşımıza çıkan ‘seğirmek’ kelimesi, aşağıda bahsi geçecek olan inancın arkaikliğini ve tatbikini ortaya koyma bakımından dikkate değerdir.

Seğirmeleri delilleri ve sebepleri ile izaha çalışan yazarlardan ilki 18. yüzyılın önde gelen mütefekkirlerinden biri olarak kabul edilen Erzurumlu İbrahim Hakkı’dır. Dönemi itibarıyla hadis, fıkıh, tasavvuf, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, tıp ve astronomi gibi pek çok ilim dalında büyük bir kudret ve yetenek göstermiş olan İbrahim Hakkı’nın 1757’de yazmış olduğu,

tasavvufi konularla birlikte, fen bilimleri hakkında da geniş bilgileri kapsayan ‘Marifetnâme’ adlı ansiklopedi türündeki eserinin bir bölümü – kıyafetnâme içerisinde- seğirme ilmine ayrılmıştır. ([http:// www. siirt.gov.tr](http://www.siirt.gov.tr) : Erişim tarihi: 10.10.2009) Dini, tasavvufi ve ahlaki nitelik taşıyan Mehmet Bin Recep’in 17. asır ortalarında kaleme aldığı Nevhatü’l Uşşak adlı eserde de biz türün yazılı edebiyatımızdaki ilk numunelerinden biri ile karşılaşlıyoruz ki burada da yazar;

“Gözüm seyrerdi kulak çınlar idi

Derunum içre canım inler idi

Gice görmüş idim bir korkulu düş

Ki gelmemiş idi ol düş bana hoş” (Ertaykan 1951: 30) kulak çınlaması, göz seğirmesi ve görmüş olduğu bir düşten hareketle olumsuz bazı kanâatler içerisine sürüklenmiş görünmektedir ki bu bölümde seğirâmeler üzerine yapılan çalışmaları özetlemekte fayda görüyoruz.

- a. Bilinen en eski Seğir-nâme Uygur harfleri ile yazılmıştır. Dili Uygur Türkçesidir. T(oyok) III T. 295 bulunma yeri işareti taşıyan bu metin parçası Hâlen Berlin Branderburg Bilimler Akademisi U. 5820 numarada kayıtlıdır. 10 seğirmeyi ihtiva eden 13 satırlık metin, ilk olarak Reşid Rahmeti Arat tarafından transkripsiyonlanmış ve Almancaya çevirisiyle birlikte *Turkische Turfan Texte = Türkçe Turfan Metinleri*’nin VII. cildinin 44. sahifesinde 34. metin olarak yayımlanmıştır. (Sertkaya 2011: 1533)
- b. Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme*, Sadeleştiren: M. Fuad Başar, Âlem Yayıncılık, İstanbul, 2010 (Ma’rifetnâme’nin beşinci faslında yer alan ve sekiz guruba ayrılan kıyafetnamenin sekinci bölümü, bedende meydana gelen seğirmelere ve bunların işaret ettiği şeylere ayrılmıştır.)
- c. Wladzimierz Zajaczkowski, “*Zwei Türkische Zuckungsbücher (Seğirname)*”, Folia Orientalia, Tome VIII, Krakow, 1967 (Çalışmada, müellifi belli olmayan ve iki tabirname içerisinde yer alan iki seğirnameyi istinsah ederek, bu eserleri Almanca tercümesi ile birlikte yayımlamıştır.)
- d. M.Kemal Özergin, “*Eski Bir Seyirname*”, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Şubat 1967, Sayı: 211, C.10 (Çalışmada, Özergin kendi kitaplığında bulunan bir mecmua içerisinden koptuğunu düşündüğü bir formalık yazma içerisindeki iki seğirnameyi karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.)
- e. Arif Özer, “*Türkçe İki Segirname Kitabı Üzerine*”, Türk Kültürü Dergisi, Mart 1969, c. 7, Sayı 77 (Seğirname türü ve türün ortaya çıkış süreci hakkında verilen bilgileri takiben, iki seğirname örneği karşılaştırmalı olarak ele alınmış, örnek metne yer verilmiştir.)
- f. Halil Ersoylu, “*Seğirname*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara, 1985 (Çalışmada, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Wladzimierz Zajaczkowski ve Halil Ersoylu’nun seğirnelere ilişkin çalışmaları ana hatları ile tanıtıldıktan sonra Mevlana Müzesi yazmaları arasında bulunan 2179 kayıt numaralı yazma bir mecmuanın 126a-127a sayfaları arasındaki Seğirname başlıklı mensur bir metin transkribe edilmiş, eserin bazı imla özellikleri hakkında tespitlere yer verilmiştir.)
- g. Halil Ersoylu, “*Seğirname II*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara, 1992 (Çalışmada, Topkapı Sarayı Kütüphanesi’nde 3157 numara ile kayıtlı el yazması bir fâlnamenin 46b-50a sayfaları arasında yer alan mensur bir seğirname, transkribe edildikten sonra, metnin imla ve dil özellikleri üzerinde ayrıntılı bilgi verilmiştir.)

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

- h. Mustafa Tatçı, “*Türk Edebiyatında İki Tür Seğirname ve Çınname*”, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul, 1993, Sayı: 87 (Çalışmada, fal içerikli türlerin ne surette ortaya çıktığı açıklandıktan ve fal içerikli türlere ismen temas edildikten sonra seğirname ve çınname türleri örnek içerikleri ile tanıtılmıştır.)
- i. Recep Karaatlı, “*Türkçe Bir Segirname Üzerine*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara, 1999/ I-II (Çalışmada, 1679 tarihli, müellifi belli olmayan, içerisinde ilm-i sima, ilm-i kıyâfet, ilm-i ihtilâç gibi bilim dalları yanında verilen seğirname örneği üzerinde dil ve gramatikal inceleme yapılmıştır.)
- j. Yusuf Ziya Sümbüllü, “*Segirname ve Seğirmek Manaları Üzerine Bir İnceleme*”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum, 2007, Sayı: 32 (Çalışmada, seğirme kelimesi üzerinde durulduktan sonra, Seyfettin Özege kitaplığı’nda bulunan bir Tabirname’nin 30-34. sayfaları arasında yer alan seğirname ile Münecim Abdüselâm tarafından H.133 tarihinde yazılmış mensur 40 sayfalık bir seğirname latinize edilmiştir.)
- k. Ayşe Kete, Segürname, İnceleme-Metin Dizin, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2008 (Çalışmada, Abdülganî bin Abdulcelil Geredevî’nin içerisinde, segürname, eyyamname, tabirname, gururname, falname, tabiatname bölümleri barındıran eseri, Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri göz önünde bulundurularak okunmuş, incelenmiş ve metnin dil çalışması yapılmıştır.)
- l. Tülay Çülha, “*Karayca Bir İnceleme: Sekirme Yoruları*”, Dil Araştırmaları, Sayı:4, Bahar, 2009 (Çalışmada, Radloff’un ‘Proben’ serisinin 7. cildinde yer verilen Karayca bir seğirname örneği üzerine gramatikal bir inceleme yapılmıştır.)
- m. Ayşe Gül Sertkaya, “Bilinmeyen Bir Seğir-nâme yazması”, 38. *Icanas. 10-15.09.2007. Ankara-Türkiye. Bildiriler: Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi*. Ankara, 2011 (Çalışmada Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yazmalar, 24 numarada kayıtlı mecmuanın dördüncü metni olan müellifi, te’lif tarihi, te’lif yeri, müstensihî, istinsah yeri ve istinsah tarihi bilinmeyen bir seğir-nâme, transkripsiyonlu metin, inceleme ve değerlendirmeler eşliğinde incelenmiştir.)
- n. Mahmut Yastı, Yeni Bir Seğirname Yazması Üzerine, Türkiyat Mecmuası, C.25/Bahar 2015 (Çalışmada Fransa Bibliotheque National (FBN) 178 numarada kayıtlı mecmuanın 296-320. sayfaları arasında yer alan ve 151 seğirme yorumu içeren yazma, metin ve imlâ özellikleri eşliğinde dikkate sunulmuştur.

Bugüne kadar yayımlanan Seğir-nâme’ler iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup Seğir-nâme’de sadece bir seğirme zikredilerek tabir edilir. Aşağıda R. R. Arat-P. Zieme; W. Zajaczkowski-Arif Özer, M. K. Özergin, Halil Ersoylu ve Yusuf Ziya Sümbüllü’nün yayımladığı ilki Uygur diğer dördü Arap harfli beş Seğir-nâme metni bu gruba girmektedir. İkinci grup Seğir-nâme karşılaştırmalı metin şeklinde düzenlenmiştir. Önce seğirme zikredilir, sonra beş tanınmış tabirciye göre seğirmenin anlamı açıklanır. Bu *edition critique*’i yapılan Seğir-nâme’lerdir.(Sertkaya 2011: 1533)

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle, çalışmamıza konu olan seğir-nâme metni hakkında bazı bilgiler vermek istiyoruz. Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü’nde Turc 21 numara ile kayıtlı yazmanın 82-94 yaprakları arasında yer alan ihtilâcnâme, eser içerisinde herhangi bir kayıt olmamakla birlikte, katalog bilgisine göre 16.

yüzyıla aittir. Nesih yazı formunda kaleme alınan eserin sonunda “Sâhibi Muhammed bin Ferhâd” kaydı bulunmaktadır.

1	Bir yerden bir yere gire	Cemâ'atiyle sefer iyleye	Yüce izzet ve mertebe bula	Ululuk bulub muhterem ola	Şerif ve devlet bula	Başun ortası seğirse
2	Çok mâl ve hürmet bula	Uluların nazarı yetiše	Avam içinde makbûl ola	Halkın ana muhabbeti ola	Halk devletlü ola	Başun ardı seğirse
3	Teşvişden kurtula	Melâletten ferah bula	Mâl ve ni'met ve şerif bula	Gussası gide	Gamdan halâs ola	Başun öni seğirse
4	Vâfur mâl bula	Gamdan sonra mülki eline gire	Mâl bula eyü 'işler göre	Fena vâka'dan kurtula	Gamı za'il ola	Ense seğirse
5	Mal bula murâd hâsıl ola	Sefer eyleye	Fenalık ve muhâlif işide	Bir mekrlü hakkaniyet naklin işide	Eyü haberler işide	Başun sağ yanı seğirse
6	Azcık gam çeke fâ'ide bula	Bir ulu iş, ilerü götüre	Toğruluk bula	Şerif arta	Dirliği begayet eyü ola	Başun sol yanı seğirse
7	Hürremligle şâd ola	Melâlet bula	Nâsa yetiše iş işleye	Melâlet bula	Hürremlik bula	İki kaş ortası seğirse
8	Gam yetiše tiz def ola	Düşmanı kahr ola	Eyü haber işide	Birazcık gam yetiše	Andan eylik nakl eyleyeler	Sağ gözün köşesi seğirse
9	Sırrı fâş ola	Haber gele	Konuk gele	Hastaluk ola	Gayet tiz gele	Sol gözün köşesi seğirse
10	Zahmet ola	Ferah şâdluk ola	Hayır ferah göre	Hayır haber gele	Gayet ferâh gele	Sağ gözün kuyruğı seğirse
11	Bir haber işide	Murâd hasıl ola	Hayır haber yetiše	Konuk gele	Mektub gele	Sol gözün kuyruğı seğirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

Mehib		Selmân	Zü'lkarneyn	Dānyāl	Ca'fer-i Şādık	A'zāyān
12	'Ayıblu işleye	Ferah ola	Hastaluk ola	Zayıf niyyete	Gamnâk ola	Sağ gözün yukarı kabağı seğirse
13	Husumet eyleye ferah bula	Gâyb gele	Hayır haber gele	Harâcı kund ola	Eylükle anıla	Sol gözün yukarı kabağı seğirse
14	Haber gele	Kâmurânlık bula	Şâdluk bula	'Ayıblu iş işleye	Ağlıyadır	Sağ gözün aşağı kapağı seğirse
15	Hastaluk ola	'Azim hayır bula	Şâdluk ola	Uzak sefere gide	Hayra yetiše	Sol gözün aşağı kağağı seğirse
16	Şâdluk ola	Şâdluk ola	Kâmurânlık ola	Şâdluk ola	Hayır ve bereket ola	Sağ kaşı seğirse
17	Baylık bula	Uzun ömre yetiše	Şâdlık bula	Devlet bula	Mansıbı arta	Sol kaşı seğirse
18	Hayırlı haber gele	Şâd kâm ola	Gâyb gele	Şâd ola	Şâdlık ve sıhhat bula	Sağ gözü tamam seğirse
19	Dostları azîz duta	Murâd hasıl olub ferah bula	Gayet didârla ferah bula	Ma'rifet işide	Anınçün hayr söylerler	Sol gözü tamam seğirse
20	Mal bula şâd ola	İşden şeref bula	Râhat ferah ola	Mansıb bula	Ululuk ve izzet bula	Tamam başı seğirse
21	Yüce mertebeye yetiše	Ferah ve râhat bula	Eyü hayır ide	Yüce mertebeye yetiše	Ululuk bula	Alnı bütün seğirse

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dānyāl	Ca'fer-i Şādık	A'zāyân
22	Mu'sibet ola	Haber işide	Gam yetişe	Nefrit yetişe	Ta'luklarından kimsene öle	Sağ burnun deliği segirse
23	Mal ve ülfet ola	Düşmân üzerine zafer bula	Ta'lukundan haber gele	Tendürüstlük ola	Sıhhât ve eylük bula	Burnun sol deliği segirse
24	Gömüli mal bula	Mal cem' eyleye	Mukarreb ola	Baylık bula	Çok mal bula	Burun tamam segirse
25	Yeni iş duta	Borç ödeye	Misâfir gele	Gâyb gele	Borç ödiye	Burnun uci segirse
26	Gamdan kurtula	Zahmetden halâs sahib ola	Bilmedügin bile	Hastalık ola	Sırrı aşikâra ola	Burnun sağ yanı segirse
27	Katı hastalık ola	Ni'met gele	Bir işe gâlib ola	Düşman üzerine zafer bula	Ber murâd ola	Burnun sol yanı segirse
28	Menfa'at yetişe	Hastalık selîm ola	Husumet eyleye	'Avrat ala ululuk bula	Bir iş işleye utana	Yüzün sağ yanı segirse
29	Sıhhat ve tendürüst ola	Ferah ve şâdlık ola	Ferah ve şâdlık bula	Ni'met ve ululuk bula	Mal ve hürmet bula	Yüzün sol yanı segirse
30	Maksûd ve murâd bula	Ferah ve şâdlık bula	Nakl ve hareket ide	Hamiyyet ve sağlık ola	Sıhhat bula	Sağ yanağı segirse
31	Hastaluktan kurtula	Şâdlık göre	Husûmetine zafer ola	Şikâyet göre	Azcık hastalık ola	Sol yanağı segirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şâdık	A'zâyân
32	Rencîd ola	Hürrem şâdan ola	Kerrâhatinden kurtula	Mizâcı müteharrif ola	Hastaluk selim ola	Egnin sağ yanı segirse
33	Sefer eyleye	Şâd ve Hürrem ola	Hastalık ola	Muhkem zahmet yetiše	Katı derd çeke	Egnin sol yanı segirse
34	Gayıbdan nesne gele	Mal ve ni'met bula	Ferah ve şâdi yetiše	Şâdmân ola	Andan bir haber nakl ideler	Sağ kulak segirse
35	Şâdân ola	Gayrı yere sefer eyleye	Gurbet içinde analar	Gâyıb gele	Sefer eyleye	Sol kulak segirse
36	Dost idine	Menfa'atler bula	Suhan gıy ola	Kimseden menfa'at göre	Anunla dostluk ideler	Tamam ağzı segirse
37	Melâlet ola	Andan bir eyü nakl oluna	Zahmete düşse katla	Husumet eyleye mağlûb ola	Hastalıktan kurtula	Dil tamam segirse
38	Düşmana zafer bula	Meyâne cenk	Husumet idüb zafer bula	Gâyıbdan haber gele	Murâd ele gele	Yukarı dudak segirse
39	Misâfir tiz gele	Dostluk göre	Ta'lukatıyla 'adavet ola	Hasımlar ile mâcerâ ola	Bir fitne ilerü gele	Aşağı dudak segirse
40	Gam yetiše	Bayı arta	Marîz ola	Oğlı toğa	Husûmet eyliye	Dudağın sağ köşesi segirse
41	Borç ödiye	Hürmet bula	Oğulları arta	Oğlı toğa sevine	Andan bir eyü söz nakl ideler	Dudağın sol köşesi segirse

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şâdık	A'zâyân
42	Ferhâk ola	Şâdân ola	Hayırlar ve hürmetler ola	Mal yetiše	Ululuk bula	Tamam eğin segirse
43	Ni'met ve râhmet bula	Düşmân üzerine zafer bula	Mal yetiše	Husumetlerinden fa'ide göre	Kardaşlarından fa'ide göre	Boğazın sağ yanı segirse
44	Dostlarından sevüne	Eyü ad hâsıl kıla	Ehl-i hükûmet ola	Halk ana senâ edeler	Hayır göre	Boğazın sol yanı segirse
45	Mesele	Mesele	Mesele	Mesele	Ne'uzü billâh	Boyun tamam segirse
46	Yeni ton giye	Hil'at eriše	Şerîf buyurula	Yeni giysi giye	Esbâb ziyâde ola	Sağ yağrın segirse
47	Ferah ve server ola	Ümîd hâsıl ola	Şâd ve hürrem ola	Maksûd hâsıl ola	Muradına iriše	Sol yağrın segirse
48	Dâ'vet ideler	Anun ile salâh ola	Gâyıb gele	'Azîz kimsene göre	Dostu gele	Gögsi segirse
49	Ferah bereket ola	Fa'ideli ni'met eriše	Mîrâs hâsıl ola	Borç ödiye	Azcık gussa eriše	Sağ memesi segirse
50	Ululuk bula	Mertebe bula	Şâdlık iriše	Mal cem' iyleye	Eyü iş işleye	Sol memesi segirse
51	Mütefekkir ola	Azcık hastalık ola	İnhirâf mizâc ola	Nekser vâki' ola	Bîmârî selâmet ola	Sağ bazusu segirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şâdık	A'zâyân
52	Ferhâk ola	Şâdkâm ola	Murâd hâsıl ola	Server behcet ola	Hayır terakki ola	Sol bazusu seğirse
53	Hastalık ola	Sergerdân ola	Gâyıbdan ferah bula	Endişe kıla	Dostu yanına gele	Sağ dirseği seğirse
54	Tegayyir mizâc ola	Bîmârı selîm ola	Ferah ve server ola	Fetva' irişe	Şâdkâm ola	Sol dirseği seğirse
55	Hayırlar ve rahâtlar ola	Vâfir mal bula	Fa'ide hâsıl ola	Münâfi' ola	Ni'met ziyâde ola	Sağ kolu seğirse
56	Konuk gele	Şâdkâm ola	Haşmet duta	Anunla musâhabet vâki' ola	Husumet vâki' ola	Sol kolu seğirse
57	Eyü haber işide	Mal cem' ide	Helâl rızık irişe	Ni'met çok ola	Mal ziyâde ola	Sağ bileği seğirse
58	Eylüğe yetişe	Mansib ziyâde ola	Şâdkâm ola	Vakti yüce ola	Haşmet ziyâde ola	Sol bileği seğirse
59	Şâd ve Hürrem ola	Fâ'ide hâsıl ola	Terbîyet bula	Mal gele ele	Menfa'at yetişe	Sağ avucu seğirse
60	Ni'met ve haşmet ola	Ni'meti vâfir ola	Husumet ola	Hayır ve râhat ola	Ma'îşeti eyü ola	Sol avucu seğirse
61	Hakkında yalân söylene	Gâyıbdan fetva' irişe	Mertebe ziyâde ola	İstimâlat irişe	Hürrem ola	Sağ baş barmak seğirse

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dānyāl	Ca'fer-i Şadık	A'zāyân
62	Maldâr ola	Fâ'ide irişe	Hâceti revâ ola	Devlet arta	Mertabe arta	Sol baş barmağı seğirse
63	Dâcif haber işide	İftirâ ideler	Terhamiyyet vâ'ki ola	Müsâvi ide	Yarâmaz söz nakl ola	Sağ şehâdet barmağı seğirse
64	Gizlü sırrı açıla	Râzı zahir ola	Gayr vâki' ola	Zahir pinhân ola	Gizlü söz ana 'ayan ola	Sol şehâdet barmağı seğirse
65	Hasûd zafer bula	Münâkaşa kıla	Söz kelecî ideler	Ma'îşet âsitân ola	Zafer bula	Sağ orta barmağı seğirse
66	Düşmanına zafer bula	Fâ'ide irişe	Düşmanına zafer bula	Fetva' yetişe	Menfa'at yetişe	Sol orta barmağı seğirse
67	Malı ziyâde ola	Çok fâ'ide irişe	Şâd ve hürrem ola	Fâ'ide irişe	Düşmanına zafer bula	Sağ serçe barmağı seğirse
68	Duzi artık ola	Ululuk ziyâde ola	Fâ'ide bula	Ganimet ve hürmet	Mal cem' ola	Sol serçe barmağı seğirse
69	Dirlügi üyü ola	Ulu ganimet irişe	Fetva' ve bereket yetişe	Güçlü ola	Yarâmaz söz nakl ola	Sağ kiçi barmağı seğirse
70	Dirlügi eyü ola	Ulu ganimet bula	Vâfir ni'met bula	Ganimet hâsıl ola	Mal ele gire	Sol kiçi barmağı seğirse
71	Hâkden ni'met erişe	Fetva' irişe	Oğlı kızı çok ola	Hâcet revâ ola	Ganîmet erişe	Sağ el tamam seğirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şâdık	A'zâyân
72	Ehlinden kimsene fevt ola	Tendürüstlük ola	İkbâl ni'met bula	Fetva' erişe	Hürrem ola	Sol el tamam seğirse
73	Mütefekkir ola	Mütehayyîr ola	Endişe kıla	İnfi'âl çeke	Biraz infî'âl ola	Yüreği seğirse
74	Kimseyle görîşe	İnhirâf mizâc ola	Mizâcı müteharrîf ola	Mizâcı za'if ola	Nakl tahvil ide	Sağ pehlü seğirse
75	Selîm kalb ola	Şerif bula	Ululuk ziyâde ola	İzzet ziyâde ola	Hastaluk vâki' ola	Sol pehlü seğirse
76	Gussa zâil ola	Akd müvâfık ola	Gamdan halâs ola	Oğlundan sevine	Helâlzâde hâtun ala	Sağ girdegâh seğirse
77	Ni'met bula	Tezvîc olub oğlı toğa	Mertebe ye yetişe	Ata suvâr ola	Mertebe ziyâde ola	Sol girdegâh seğirse
78	Eyü haber işide	Fetva' erişe	Ganimet erişe	Hâcet revâ ola	Server ola	Belin sağ yanı seğirse
79	Eylik vâki' ola	Rağbet ve haşmet ziyâde ola	Şerîf ziyâde ola	'İzzet ziyâde ola	Tezvic hâsıl ola	Belin sol yanı seğirse
80	Akd-i nikâh ola	Mansıb ziyâde ola	Mertebe hâsıl ola	Rif'at bula	Şerîf ve ganimet göre	Göbek seğirse
81	Murada irişe	Şerîf bula	'Afret diliye	Câh ziyâde ola	Ululuk ola	Göbekte kasık ortası seğirse

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dānyāl	Ca'fer-i Şadık	A'zāyân
82	Şâd ve Hürrem ola	Eylügün söyleyeler	İzzetlü 'avreti ola	Vuslât ola	Evlenmek vâki' ola	Kasık seğirse
83	Server ola	Oğlı toğa	Hâkimden hayır göre	Kavminden fâide göre	Dostlarından fâide göre	Zeker veya ferç seğirse
84	Ümide irişe	Maksuda irişe	Hâcet revâ ola	Mühim iş ola	Hâcet revâ ola	Hayarast seğirse
85	Tezvic ola	Mesrur ola	Şâdkâm ola	Tezvic ola	Hâtûn helâl kıla	Hayacib seğirse
86	Hasımlarından söz işide	Katı işe uğrıya	İftirâ ideler	Düşmandan haber işide	Bühtân ola	Sağ sırtı seğirse
87	Fermânı revâ ola	Ulu gussa göre	Bir ulu iş kıla	Yalân gıybet ideler	Şâdluk ola	Sol sırtı seğirse
88	Rızık ziyâde ola	Azcık hastalık ola	Menfa'at irişe	Fetva' irişe	Helâl rızık yetişe	Oturak yerinin sağ yanı seğirse
89	Azcık tekesür vâki' ola	Cedel vâki' ola	Bimâr selîm ola	Mütefekkir ola	Melül ola	Oturak yerinin sol yanı seğirse
90	Şâdkâm ola	Gözi nuru arta	Sırrı zâhir ola	Ata süvâr ola	Azcık zahmet çeke	Sağ oyluk seğirse
91	Yâvuz gussa irişe	Hayır haber işide	Malı ziyâde ola	Azcık zahmet çeke	İnfi'âl çeke	Sol oyluğu seğirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

	Mehib	Selmân	Zü'lkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şâdık	A'zâyân
92	Mertebe bula	Şâdlık kıla	Fetvaî irişe	Şâdlık bula	Ululara buluşa	Sağ dizi seğirse
93	Bir hâtûn ele gele	Andan söz nakl ola	Helâl rızık gele	Şâdkâm ola	Ulular göre	Sol dizi seğirse
94	Ulu mertebeye erişe	Dostluk ola	Vâfir mala yetişe	Melül ola	Malı ziyâde ola	Sağ incügi seğirse
95	Ganimet erişe	Müşfik yâr ele gire	Çok mal cem' ola	Ata süvâr ola	Hâceti revâ ola	Sol incügi seğirse
96	Dostlarından fâ'ide göre	Menfa'at ide	Kimsene ile dava' ide	Sefer vâki' ola	Gayıb dost gele	Sağ topuğu seğirse
97	Ferah ola	Şâdkâm ola	Hâkimden kerem göre	Ferah server ola	Yarar sefer ola	Sol topuğu seğirse
98	Mal ziyâde ola	Şâdlıkla sefer kıla	Ta'at kıla	Şâdkâm ola	Melül ola	Sağ ayak seğirse
99	Ni'met ola	Şâdkâm ola	Borç eyliye	Mal cem' ola	Mal ziyâde ola	Sol ayak üstü seğirse
100	Cehâlet ola	Melâlet ola	Menfa'at irişe	Haşmet ziyâde ola	Cehâlet vâki' ola	Sağ ayak altı seğirse
101	Rıf'at ziyâde ola	İsti'mâlat göre	Ferah ola	Velâyet duta	Nerahât göre	Sol ayak altı seğirse

	Mehib	Selmân	Zü'İkarneyn	Dânyâl	Ca'fer-i Şadık	A'zâyân
102	İnfi'âl ola	Endüşeli sefer ide	Server irişe	Nedâmet çeke	Dostlarıyla münâkaşa iyliye	Sağ ayak cümlesi seğirse
103	Gırlat ola	Behcet ola	Mertebe ola	Kaderi ziyâde ola	Ululardan rif'at yetişe	Sol ayak cümlesi seğirse
104	Gamdan kurtula	Melâlet ola	Sefer kıla	Gâyıb gele	Gam zâ'il ola	Sağ ayağın baş barmağı seğirse
105	Melâmet göre	Dostlarından melâlet göre	Misâfir gele	Vatandan gide	Gâfil ola	Sol ayağın baş barmağı seğirse
106	Gamnâk ola	Havfnâk ola	Gussadan kurtula	Mertebe ziyâde ola	Hastalıktan kurtula	Sağ ayağın ikinci barmağı seğirse
107	Hürmet ve devlet ola	Melûl ola	Mal âki' ola	İzzet ve mertebe bula	Şad ve Hürrem ola	Sol ayağın ikinci barmağı seğirse
108	Dostlar göre	Mal ziyâde ola	'Avret diliye	Sa'âdet bula	Bir yâr-ı azîz göre	Sağ ayağın orta barmağı seğirse
109	Vâfir mal bula	Eyü söz işide	Şad ve Hürrem ola	Mala irişe	'İzzet ve hürmet göre	Sol ayağın orta barmağı seğirse
110	Zâ'idlik irişe	Şâdkâm ola	Mal hâsıl ola	'İzzet ziyâde ola	Tezvic helâl ola	Sağ ayağın dördüncü barmağı seğirse
111	Mala fâ'ide ola	'İzzet mezîd ola	Râhat ve mürüvvet ola	Cömerd ola	Mal ve devlet bula	Sol ayağın dördüncü barmağı seğirse

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

	Mehib	Selmân	Zü'İkarneyn	Dānyāl	Ca'fer-i Şādık	A'zāyān
112	Maldâr ola	'İzzet mezîd ola	Hürmet artuk ola	'İzzeti ziyâde ola	Câh ve devlet bula	Sağ ayağın kiçi barmağı seğirse
113	Ferah server ola	Ganîmet ola	Haber gele	Mektûb erişe	Melâlet vâki' ola	Sol ayağın kiçi barmağı seğirse
114	Sefer ve hareket ide	Devletle rahât ola	Bir dost göre	Server ve rahât ola	'İzzet erişe	Sağ ayağın cümle barmakları seğirse
115	Şâd ve Hürrem ola	Sefer vâki' ola	Nakl ve hareket ide	Bir sevâb söyleye	Yakın sefer ide	Sol ayağın cümle barmakları seğirse
116	Nakl ve hareket ola	Akrabadan hayır göre	Andan sefer nakl ola	Dostlarından fâ'ide göre	Uzak sefer ide	Sağ ayağın bindegâhı seğirse
117	Eyü dost bula	Ekâbir ile sohbet ide	Azcık zahmet çeke	Bir dost göre	Ulularla sohbet ide	Sol ayağın bindegâh barmağı seğirse
118	Bir ulu kimsene göre	Gâyıbdan haber gele	Devlet irişe	Melâlet ola	Tendürütlük ola	İki ayak bile seğirse
						On birinci 'âzâya
						Bağlanmışdır
						Sâhibi Muhammed bin Ferhâd

Bugüne kadar yayımlanan Seğir-nâme'ler iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup Seğir-nâme'de sadece bir seğirme zikredilerek tabir edilir. Aşağıda R. R. Arat-P. Zieme; W. Zajaczkowski-Arif Özer, M. K. Özerin, Halil Ersoylu ve Yusuf Ziya Sümbüllü'nün yayımladığı ilki Uygur diğer dördü Arap harfli beş Seğir-nâme metni bu gruba girmektedir. İkinci grup Seğir-nâme karşılaştırmalı metin şeklinde düzenlenmiştir. Önce seğirme zikredilir, sonra beş tanınmış tabirciye göre seğirmenin anlamı açıklanır. Bu *edition critique*'i yapılan *Seğir-nâme*'lerdir. (Sertkaya 2011: 1533) Ca'fer-i Şādık, Dānyāl, Zü'İkarneyn, Selmân, Mehib gibi isimler etrafında yer alan seğirme hükümleri ihtiva ediyor olmakla çalışmamıza konu olan eser *edition critique*'i yapılan *Seğir-nâme*'ler gurubuna girmekte, bu yönüyle de akademik çevrede yapılan 3. çalışma olmaktadır.

118 seçirmeye ilişkin toplam 590 hüküm içeren eserde hükümler arasında tek düze bir yaklaşımın olmadığı gözlemlenmektedir ki bu durum ilmin tabiatından kaynaklanan yoruma açık yön yanında hükmü verenin ilgili ilme yaklaşımı, edinimi etrafında anlamlandırılabilir. Gaybi ilimlerin yapısından kaynaklanan ona göre, buna göre yapısı her seçirmeye aynı hükmün verilmesi önündeki en temel ayırıcıdır. Hükümler arasında görülen tutarsızlıklara ilişkin bir diğer yaklaşım, türün ilmi bir temele oturtulamamasına dayandırılabilir. Başlangıçta ilmi bir temeli olduğu farz edilse de sonraki dönemlerde bu temelden uzaklaşmış olduğu kanaati de bu yaklaşıma ilave edilebilir.

Seğirname müellifleri ve istinsahçılarının seğirnamelerde verilen hükümlerin tatbikatçıları olarak Hz. Adem, Hz. Danyal, Ca'fer-i Sâdık, Hz. Zülkarneyn'i referans olarak göstermesi muhatapları etki altına almak adına suyu baştan tutma psikolojisi ile ilişkili olsa gerektir. Bu yaklaşım, türün inandırıcılık, etki ve yaygınlık kazanması adına müelliflerin beklentileri açısından amacına ulaşmıştır ki türün modern dünyada halen daha kısmı açılımları ile varolması bunu desteklemeye yetmektedir.

Seğirnamelerde verilen hükümler ile seğirname türüne ve bu türün güvenilirliği konusundaki yaklaşımlar tek renklilikten uzak olmakla paraleldir. Ebü'l – Hayr'a göre seçirme ilminin faydası ve amacı açık olmakla birlikte, bu ilim anlamının zayıflığı ve tanıklarının kapalılığı sebebiyle güvenilmezdir. Bu alanda pek çok kısa risaleler olsa da bunlar hastayı iyileştirmez ve susuzu sulamaz.

Eserde verilen hükümlerin %70 gibi bir oranının hükmün muhatabı açısından olumluluk arz etmesi ve bu türde genellikle insanların duymak istediklerini barındıran içerik bulunması gerek bu türün ve gerekse diğer fâl içerikli türlerin insan psikolojisi üzerindeki stratejik yaklaşımı ile de bağlantılı olsa gerektir. Hükümler genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda baskın olarak maddi beklentilere dönük yüzü ile karşımızdadır. Bu durum, toplumun genel ekonomik eğilimleri ve statüsü ile bağdaşır. Bu eserler, hitap ettiği devrin siyasi, sosyal ve ekonomik yapılanmasına ve devir insanlarının öncelikli kaygılarına işaret edici yönüyle de irdelenmeye muhtaç sosyal birer laboratuvar olma özelliğine de sahiptir. Örneğin; şahsın çocuğu olacaksa bu çocuğun çok açık bir farkla erkek olacağına hükmedilmesi ataerkil toplumun beklentilerine hitap etmenin yanında, devrin erkek egemen üretim yapısına ve asker ulus ideolojine ışık tutsa gerektir.

Ayrıca, eserde verilen hükümlerin büyük bir kısmı ilgili uzvun genel özellikleri ile paraleldir. Şöyleki; göz görmekle, kulak duymakla, ayak yolculukla, zeker cinsi münasebetle ve ağız yemekle vb. ilişkilendirilir ki gözü seğirenin görmediği birini görecektir olması, kulağı seğirenin bir hâber işitmesi, ayağı seğirenin bir yere gitmesi bu doğrultuda ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, tüm uzuvlar ve uzuvların alt bölümleri için söylenememektedir. El parmakları, ayak parmakları, baş, böğür, sırt, alın, koltuk, kaş, yanak, kol gibi çok daha fazla uzuv veya bölüm için bir öncekilerde olduğu gibi uzuv-işlev ilişkili kehânetlere ulaşmak mümkün değildir.

Seğiren uzuv üzerinden yapılan kehânetler, baştan başlayarak, vücudun diğer organlarını sağ, sol, alt, üst, birinci, ikinci, üçüncü gibi bölümlere ayırarak yapılmaktadır. Bu eserlerde ana hatlarıyla, doğum-ölüm, dost-düşman, kâr-zarâr, hastalık-sağlık gibi insan fitratının ve dünya hayatının en temel eğilimlerinin düalizm oluşturacak şekilde yorumlanmış olması ise paralel bir görüntü içerisindedir.

Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme

Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış olan eserde hem Türkçe kelimelere ve dilbilgisi kurallarına hem de Arapça ve Farsça kelimelerle bu dillere özgü tamlama yapı ve inceliklerine yer verildiği görülmektedir. Barındırdığı bir kısım kavram ve yapısal özellik nedeniyle eserlerin muhtelif kısımlarında Eski Anadolu Türkçe'si özelliklerinin de bulunduğunu ifade etmemiz uygun olacaktır.

Neticede, sebebi ve mahiyeti ne olursa olsun, seçirme ve seçirmelerin işaret ettiği düşünülen kehânetler dizisi Türk kültür hayatında dün olduğu gibi bugün de halk arasında itibar edilen veya muhatap bulan açılımlarıyla yaşamaya devam etmektedir ve edecek gibi de gözükmektedir.

KAYNAKLAR

- ÇAVUŞOĞLU, Ali Kıyafet-nâmeler, Akçağ Yay., Ankara, 2004
DERLEME Sözlüğü, Cilt X, TDK., Yay., Ankara, 1993
ERSOYLU, Halil “*Seğir-nâme*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten) 1985
ERTAYLAN, İ.H. Fâlnâme, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul Üniv., Yay., İstanbul, 1951
GÖKYAY, O. Şaik Dedem Korkudun Kitabı, MEB., Yay., İstanbul, 2000
[HTTP://www.siirt.gov.tr/%C4%B0brahimhakk.htm](http://www.siirt.gov.tr/%C4%B0brahimhakk.htm) (Erişim tarihi: 10.02.2016)
KARŞILAŞTIRMALARI Türk Lehçeleri Sözlüğü, Kültür Bak., Yay., Ankara, 1991
KATİP Çelebi, Keşfü’z Zunun, Çev: Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 2008
MENĞİ, Mine “*Kıyafetnameler Üzerine*” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, TDK., Yay., Ankara, 1977
ÖZERGİN, M.Kemal “*Eski Bir Seyirme-nâme*”, Türk Folklor Araştırmaları, Şubat 1967, Sayı: 211, Yıl: 18, C.10
SERTKAYA, Ayşe Gül “*Bilinmeyen Bir Seğir-nâme Yazması*”, 38. Icanas. 10-15.09.2007. Ankara-Türkiye. Bildiriler: Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi. Ankara, 2011
ŞEMSEDDİN Sami, Kamus-i Türki, Enderun Yay., İstanbul, 1989
TARAMA Sözlüğü, TDK., Yay., Ankara, 1989
TAVUKÇU, O. Kemal Dede Ömer Ruşeni, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkildi Metni, Suna Yay., Erzurum, 2005
TÜRKÇE Sözlük, TDK., Yay., Ankara, 2005

اختلاج نامه				
باشوك اورتسى سكرسه	توشه نيز و اول	اولو مازم اول	بوغرت و مرتبه بولا	بوجا عتيله سفر ايليه
باشوك اردي سكرسه	احنده فله اول	مخلك اول	او مارجنه قبول اول	بوجا عتيله سفر ايليه
باشوك اولي سكرسه	محمد خلاص اول	غصه سي كيد	مال و نعمت و شريف بولا	بوجا عتيله سفر ايليه
اكسه سكرسه	غمي زاي اول	هو اقعدن قورتالا	مال بوله ابو م كوره	بوجا عتيله سفر ايليه
باشوك ساغ ياني سكرسه	ايون خيبر اول	بيلكر لوخه نيت نفلن اول	مال بوله ابو م كوره	بوجا عتيله سفر ايليه
باشوك صول ياني سكرسه	درلكي نعايت اول	شريف اربا	كوعر و لوق بوله	بوجا عتيله سفر ايليه
اكي قاش اورتسى سكرسه	خرمق بوله	مالا لنت بوله	نابيا نشته اش اشكبه	بوجا عتيله سفر ايليه
صاغ كوزك كوشى سكرسه	ارندن قبي الملك نعل ايليه	بزرگت عم نيشه	ايون خيبر اشكبه	بوجا عتيله سفر ايليه
صول كوزك كوشى سكرسه	غايب نيز كلاه	خسته لوح اول	قونق كلاه	بوجا عتيله سفر ايليه
صاغ كوزك قوبروغي سكرسه	غايب قونق كلاه	خير خيبر كلاه	خير قونق كلاه	بوجا عتيله سفر ايليه
صول كوزك قوبروغي سكرسه	مكتوب كلاه	قونق كلاه	خير خيبر نيشه	بوجا عتيله سفر ايليه

İhtilâcnâme 1a

اعضاد	تكميل	تاكيد	تاكيد	تاكيد	تاكيد
صاغ كوزكه بوتارد قباغى كرسه	غماكت اولا	ضعيفه نيسه	خسته لق اولا	فرد اولا	عيلوايش اشليه
صوله كوزكه بوتارد قباغى كرسه	ابوكلاه ازكلاه	خارجى كنداولا	خبر خبير كلاه	غايب كلاه	حصولت ابليه فرد اولا
صاغ كوزكه اشغى قباغى كرسه	اعليه ديت	عيلوايش اشليه	شاد لق بوله	كامر انلو بوله	خبر كلاه
صوله كوزكه اشغى قباغى كرسه	خبر تندر	اوزاق سفره كلاه	شاد لق او لا	عظيم خبير بوله	خسته لق اولا
صاغ قباغى كرسه	خبر و بركت اولا	شاد لق اولا	كامر انلو اولا	شاد لق اولا	شاد لق اولا
صول قباغى كرسه	منصبى ارتا	قولت بوله	شاد لق بوله	اوزون عمره نيسه	بابلق بولا
صاغ كوزكه تمام كرسه	شاد لق بولا وصحت بولا	شاد اولا	غايب كلاه	شاد كامر اولا	خبر خبير كلاه
صوله كوزكه تمام كرسه	خبر و بيليد موقت اشغى	غايب ديدار له فرد اولا	حاصل اولوب فرد بولا	دوستلر عزیز دوسته	
تمام باشى كرسه	الوق بولا وغزت بولا	منصب بولا	راحت فرجه اولا	اشده شرف بوله	ماله بولا شاد اولا
التي بتون كرسه	الوق بولا	بوجه مرتبه نيسه	ابو خبير ايك	فرد و راحت بوله	بوجه مرتبه نيسه

					سایغ ایانگ کچی بر منی سکر سه
مالداد اولاد	عزت مزید اولاد	حرمنا ازتوق اولاد	عظمتی زیاده اولاد	کجه و دو بوله	
فرج سرور اولاد	غنی اولاد	خبر کله	مکتوب ایشه	ملال واقع اولاد	صول ایانگ کچی بر منی سکر سه
سفر حرکت ایده	دولتله حت اولاد	بر دوست کوره	سفر حرکت اولاد	عزت ایشه	سایغ ایانگ جماله بر مقلری سکر سه
شاد و ختم اولاد	سفر واقع اولاد	نقل حرکت ایده	بر صواب ایده	تعبین سفر ایده	صول ایانگ جماله بر مقلری سکر سه
نقل حرکت اولاد	اقوه یاد خیر تقریر اولاد	اندن سفر اولاد	دوستاندن فایده کوره	اراق سفر ایده	سایغ ایانگ بنده کاه سکر سه
ابودوست بولاد	حجبت اکا بر ایله ایده	ارزق خیر چله	بودوست بود کوره	حجبت اولولر ایله ایده	صول ایانگ بنده کاه سکر سه
بر اولو کسنه کوره	غایبده خبر کله	دولتله ایده	ملال اولاد	تندرستک اولاد	اکا ایاق بله سکر سه
					اون برنجی اعضایه
					بعلمت در
					صاحبه محمد بن فرهاد